No. 14 Vrijdag 3 April 1908 8ste Jaargang

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f1.50 tot f.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f2.50).
Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éens schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

I. Van de Afd. 's GRAVENHAGE:

BUITENGEWONE ALGEMEENE VERGADERING op DINSDAG 14 APRIL 1908, des avonds om 8¼ uur in het „GOUDEN HOOFD", ingang Hoogstraat.

Agenda:

1. Verkiezing van een Bestuurslid, hebbende de Heer *H. J. W. van Lawick*, de benoeming als zoodanig niet aanvaard.
2. Bespreking van de vraag, in verband met de in de Algemeene Vergadering te Utrecht op 30 Januari j.l., genomen besluiten: of de Afdeeling 's-Gravenhage van het Hoofdbestuur zal overnemen het restaurant in het gebouw L. v. Meerdervoort 195, zoo ja, onder welke voorwaarden?
3. Bevestiging van het besluit van overbrenging der lokalen van de Afdeeling 's-Gravenhage, naar het huis in de Heulstraat 17.

Het Bestuur.

II. Van de Afdeeling BREDA:

Verslag der Afd. over het jaar 1907.

Het jaar 1907 onderscheidde zich in weinig opzichten van zijn voorgangers. Mocht al de Vereeniging een weinig meer bekend zijn geworden, de belangstelling in het doel, dat zij beoogt, blijft gering.

5 nieuwe leden traden toe, doch wij verloren er 11, door overlijden, vertrek en bedanken. In 1907 bedroeg het aantal leden 65. Ook verloor het Afdeelingsbestuur zijnen Voorzitter, den HoogEdelGEstr. Heer. F. P. L. van Driel, die moedeloos door de geringe belangstelling deze functie niet langer wenschte waar te nemen en tegelijk zijn ontslag nam als lid van het Hoofdbestuur.

Hiervoor trad in de plaats het Bestuurslid de Heer J. C. van Reijn; terwijl het Bestuur op het oogenblik bestaat uit Mevr. H. C. Stapel—Harmsen en den Heer J. C. van Reijn, Secretaris Penningmeester.

Voor de propaganda werden twee lezingen gehouden, ditmaal zonder lichtbeelden, die over het algemeen weinig in den smaak vallen. Zichtbaar voordeel leverden deze lezingen niet op, althans niemand trad hierdoor tot het lidmaatschap toe.

De eerste lezing werd gehouden in Februari door den HoogEdelGestrengen Heer W. H. Bogaardt, lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Door het slechte weer dien avond en het in hevige mate heerschen der influenza ter plaatse, waren er zeer weinig leden en belangstellenden opgekomen.

Het onderwerp was „Java en de Javanen".

In April hield de overste Jhr. G. J. W. C. H. Graafland eene lezing over „Indië en Hollandsche vooroordeelen".

Meer dan 400 invitatiën aan stadgenooten en familieleden waren rondgezonden; ondanks het slechte weer was de zaal vrij goed bezet. Waren echter alle genoodigden en de leden der Vereeniging met hunne huisgenooten opgekomen, dan zou de zaal wel vier maal grooter hebben moeten zijn.

Beide Heeren hadden zich belangeloos, op verzoek van het Bestuur, beschikbaar gesteld om de propaganda te dienen.

Hulde en dank aan hen.

De Algemeene Vergadering op 6 April gehouden, werd behalve door het Bestuur, ook door een lid bezocht, terwijl de zaal daarvoor gratis was afgestaan door den Heer Van Hardeveldt, gerant van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis te Breda, tevens lid van de Vereeniging *Oost en West*. Hiervoor onzen dank.

Door de geringe opkomst kon het Bestuur niet worden aangevuld.

Een ter Vergadering ingekomen klacht over het ongeregeld ontvangen van het *Kol. Weekbl.*, werd aan den Administrateur overgebracht.

Enkele malen werden verzoeken om inlichtingen aan het Bestuur gedaan omtrent huisvesting, scholen en dergelijke, doch de meest voorkomende vraag was: kunt gij mij kostkinderen uit Oost-Indië bezorgen, dan word ik lid der Vereeniging.

En hiermede eindigen wij het verslag over 1907. Moge het volgend jaar de lang verwachte gulden tijd voor de Vereeniging *Oost en West* aanbreken.

Breda, Maart 1908.

Het Bestuur:
w. g. H. C. STAPEL—HARMSEN.
w. g. J. C. VAN REIJN.

Rekening en Verantwoording over 1907.

ONTVANGSTEN.

1 Januari in kas	f 33.64
Contributie over 1907.	f 99.50
Verkochte Reglementen	f 0.40
Totaal	f133.54

UITGAVEN.

Inningskosten voor contributie	f 3.00
Kosten van de lezing-den Heer Bogaardt	f 8.66
Idem Jhr. Graafland	f 34.80
Zaalhuur, porto's, drukloon, etc.	f 5.69
Schrijfbehoeften	f 0.10
Overgemaakt aan het Hoofdbestuur	f 32.50
In kas	f 48.79
Totaal	f133.54

Breda, 1 Januari 1908.

De Penningmeester: w.g. J. C. VAN REIJN.

III. Van de Afdeeling UTRECHT:

Verslag der Afd. over het jaar 1907.

Aantal Leden:

Op 1 Januari 1907 waren er 72 leden en donateurs; op 31 December d.a.v. 62, zoodat het aantal leden met tien is achteruitgegaan.

Bestuur:

De Heer Witbols—Feugen vertrok naar Den Haag en de Heer H. Kohlbrugge werd ook tot penningmeester benoemd, zoodat de functies van Secretaris en Penningmeester weder door één persoon worden vervuld.

Mevr. B. Eykman—van der Kemp stelde zich niet herkiesbaar, tot groot leedwezen van het Bestuur. Deze plaats werd voorloopig vacant gelaten.

Lezingen en Propaganda:

Volgens besluit der laatste Algemeene Vergadering werden geen lezingen voor de Leden en geïnviteerden meer gehouden. Wel werd in December, in overleg met het Bestuur van de Volksleeszaal eene lezing met lichtbeelden gehouden in de zaal dier Vereeniging. Deze lezing was goed bezocht en het publiek zeer oplettend, zoodat deze lezingen als eene juiste wijze tot verspreiding van kennis onzer bezittingen onder geheel het volk kunnen worden beschouwd. De Voordracht „Eene algemeene beschouwing over Oost Indië en in het bijzonder over Java", werd gehouden door den Secretaris-Penningmeester.

Verder werd uitvoering gegeven aan het besluit der Algemeene Vergadering, om te trachten voorwerpen van Koloniale Kunstnijverheid te Utrecht te verkoopen; daarvoor werd eene afzonderlijke Commissie aangewezen uit het Bestuur, met geld van de Afdeelingskas. De algemeene malaise, gebrek aan middelen om steeds weer reclame te maken, waren naast gebrek aan belangstelling van het publiek oorzaak, dat het resultaat niet schitterend was.

Boekwerken:

Aanvraag was er niet en de zolders der verschillende secretarissen bleken de boeken niet in waarde te doen stijgen, daarom werd besloten deze zeer kleine bibliotheek aan te bieden aan de Volksleeszaal, waar ze zeker eerder zal medewerken belangstelling in onze bezittingen op te wekken dan op den zolder.

Verschaffing van pension en plaatsing van kinderen:

Geen navraag, maar hiervan moet gezegd worden: „onbekend maakt onbemind". Stonden de namen der Comm.leden in elk Weekblad der Vereen., zoude er wel meer kans op zijn, daar ouders eerder aan hun bekende personen inlichtingen zullen willen vragen, dan aan eene Commissie.

Algemeene toestand en verdere bijzonderheden:

De finantiëele toestand der Afdeeling was op Ult. December, een saldo van 70 cents en voor f170.15 aan voorwerpen van Kunstnijverheid in depôt.

Het Bestuur kan ook dit Verslag niet anders sluiten dan verleden jaar:

Overigens is de belangstelling in al wat de Vereeniging betreft, nog steeds even gering als vroeger.

Namens het Bestuur:

w. g. J. v. OEVEREN VAN SCHAIK.
Presidente.

w. g. H. KOHLBRUGGE.
Secr. Penningm.

Rekening en Verantwoording over 1907.

ONTVANGSTEN.

Saldo	f124.18½
Contributie 57 leden	f124.00
Contributie 16 buiten-leden	f 40.50
Entrée lezing.	f 0.50
Rente déposito-gelden	f 5.68
	f294.86½

UITGAVEN.

Innen contributies	f 3.70
Postzegels	f 3.70
Lezing in Irene.	f 23.30
Afdracht Hoofdbestuur	f 37.00
Advertentiekosten	f 1.65
Zaalhuur Algemeene Vergadering	f 1.50
Transport Archief	f 0.50
Transport boeken	f 0.25
Adresboek	f 3.25
Lezing in de Volksleeszaal	f 8.15
Reis Afgevaardigde Nijmegen	f 3.55
Uitgaven voor Commissie Voorwerpen	f 49.56½
Uitgaven voor Eigen Voorwerpen van Kunstnijverheid	f158.05
Saldo	f 0.70
	f294.86½

Voor copie de secr.-penningm.:
w. g. H. KOHLBRUGGE.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Conflict van Daalen-van Heutsz: een opmerkelijk artikel in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. — Het *Huisgezin* over de onderwijsquaestie te Curaçao. — Onnoodige protectie: een voorstel tot verwerping der vastgestelde subsidieverhooging, aan de *Rotterdamsche Lloyd* en de maatschappij Nederland te verleenen, van Mr. Tasman in het *Sociaal Weekblad*. — *Het Vaderland* over de gisting ter Sumatra's westkust.

In de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* een zeer opmerkelijk artikel, tevens een vingerwijziging voor wie geen vreemdeling is in het Jeruzalem der Nederlandsche journalistiek. Als *premier* Rotterdam schrijft het blad o. m. het volgende:

„Het Atjeh-verslag over Januari j.l. bevat een mededeeling, die misschien een tipje oplicht van den sluier, welke hangt over de resultaten van 't Atjehonderzoek, als gevolg waarvan aan den gouverneur Van Daalen het voornemen wordt toegeschreven, zijn belangrijken post te verlaten.

„In het belang van de orde en rust in zijn land" had de gouverneur tijdelijk te Koeta-Radja aangehouden den oeleëbalang van Keurentoë Tji Bentara en in November 1907 als tijdelijk oeleëbalang aangesteld de vroegere regentes Tjoet Nja Asiah, „eene bij hoofden en bevolking zeer in aanzien staande vrouw".

Blijkbaar op last van den gouverneur-generaal is aan T. Tji Bentara vergund naar zijn land terug te keeren. Zijn terugkomst, — wij volgen woordelijk het verslag — „veroorzaakte veel verslagenheid onder hoofden en bevolking, daar hij zeer gehaat is en wel niet veel ten goede van het landschap zal verrichten. Pang Nanggroe moet thans geheel er van hebben afgezien zich te onderwerpen. Mocht het blijken, dat T. Tji voornoemd inderdaad voor het oeleëbalangschap ongeschikt is, en hij met onzen steun in zijn gebied orde en rust niet kan scheppen, dan zal een voorstel worden gedaan hem van zijn ambt te ontheffen".

Bij het lezen dezer regelen gevoelt men welk een teleurstelling de terugkeer van het door hem ongeschikt geachte hoofd voor den generaal v. Daalen is en hoe hij het mislukken van dien maatregel zeker acht.

Er bestaat o. i. aanleiding om deze ongunstige meening van den gouverneur van Atjeh te deelen, op grond van hetgeen in de laatste jaren over het bestuur van Keurentoë is gepubliceerd.

Het is begrijpelijk, dat de generaal Van Daalen zulk een slecht bestuurder in een onderhoorigheid, waar zich het brandpunt van het verzet bevindt, niet wilde en ook niet kòn handhaven en dat hij T. Tji Bentara, zonder hem uit het gewest te verdrijven, toch buiten zijn landschap te Koeta Radja aanhield. Met de oude, zeer geziene regentes Tjoet Nja Asiah hoopte hij ongetwijfeld rust en orde te herstellen.

De gouverneur-generaal, die, als gouverneur van Atjeh, in 1902 en 1903 zelf een ongunstig oordeel velde over T. Tji Bentara, zal wel zeer bijzondere en gewichtige redenen moeten gehand hebben, om, onder zulke ernstige omstandigheden, als door het hevig verzet in Keurentoë en omstreken worden veroorzaakt, een minderwaardig bestuurder, tegen den wil van Atjeh's gouverneur, weder aan 't hoofd van de zaken te plaatsen.

De partij van verzet ontwikkelt in de laatste maanden in het oostelijk deel der onderafdeeling Lho Seumawé groote activiteit. De reeks van stoutmoedige aanvallen werd besloten door in den nacht van 29 Februari op 1 Maart ons kampement te Lho Seumawé met een 60 man sterke bende binnen te dringen. Tot fnuiking van dit verzet zullen krachtige maatregelen noodig zijn, en het schijnt ons toe, dat die maatregelen verzwakt worden door 't handhaven van een bestuurder, in wien de verantwoordelijke gouverneur geen vertrouwen stelt."

Het is te voorzien, in geval generaal v. Daalen „springt", dat de gouverneur-generaal Van Heutsz er bij de *N. Rott. Crt.* niet zonder kleerscheuren afkomt.

Het is dan ook heel bedenkelijk, wat hier in dit Atjeh-artikel staat vermeld.

* * *

„Eindelijk" schrijft het *Huisgezin* boven een artikel aan de onderwijsquaestie te Curaçao gewijd.

„Men herinnert zich, zoo zegt het blad, hoe lang de onderwijsstrijd op Curaçao geduurd heeft.

Hoeveel jaren het Vicariaat nul op het request kreeg, als het om verhooging der zeer lage subsidie vroeg.

Hoe in de Eerste en Tweede Kamer telkens, maar tevergeefs, op een wat ruimere tegemoetkoming werd aangedrongen, ten behoeve van een onderwijs, dat, jaren lang geheel door het Vicariaat bekostigd, thans nog financiëel een te zware last was.

Hoe de actie in de kolonie zelf afstuitte op den onwil van den gouverneur, den heer De Jong van Beek en Donk, die voor de inboorlingen wel een op Nederl. leest geschoeid onderwijs verlangde, maar van een daaraan geëvenredigde bijdrage niet wilde weten.

Welnu, eindelijk heeft het rusteloos aanhouden hier en in de kolonie toch vrucht gedragen.

Voor de eerste maal komt op de Curaçaosche begrooting voor het bijzonder onderwijs een hoogere subsidie, die van f6300, voor.

Ce n'est pas le Pérou; het is niet wat het Vicariaat voor al zijn scholen in de stad en in de buitendistricten van Curaçao en op de overige eilanden recht heeft te vorderen, maar het wijst toch op vooruitgang.

De nieuwe schoolwet moge niet aan alle rechtmatige verwachtingen beantwoorden, zij geeft in ieder geval iets.

Daar mag het intusschen niet bij blijven. Er dient niet gerust, schrijft het *Huisgezin* ten slotte, voordat het katholiek bijzonder onderwijs, dat in de kolonie Curaçao drie vierden van de kinderen omvat en de buitendistricten geheel bestrijkt, ontvangt wat het naar recht en redelijkheid toekomt."

* * *

„Onnoodige protectie" noemt Mr. Tasman in het *Sociaal Weekblad* de verhoogde subsidies, die de regeering voorstelt aan de *Rotterdamsche Lloyd* en de maatschappij *Nederland* te verleenen.

„Aanneming van deze wetsontwerpen komt ons hoogst ongewenscht voor, niet om de détails der regeling, maar om het daarin belichaamde principe.

De overeenkomst wier bekrachtiging gevraagd wordt dient ter vervanging van de thans met elk dezer twee maatschappijen afzonderlijk gesloten overeenkomsten, d.d. 12 November 1892, bekrachtigd bij de wet van 8 April 1893 (Staatsblad No. 59).

Daarbij werd opnieuw met vervanging der toen bestaande overeenkomsten het postvervoer tusschen Nederland en Batavia, respectievelijk over Genua en Marseille, aan de beide maatschappijen opgedragen.

Dit geschiedde tegen eene vergoeding, die veel te hoog was in verhouding tot de eigenlijke kosten en dus een verkapt subsidie inhield, ook toenmaals gemotiveerd met het groote nationale belang eener eigen krachtige onder nationale vlag varende stoomverbinding tusschen Nederland en Indië.

De maatschappijen werden daarbij aan allerlei voorwaarden gebonden ter verzekering van een behoorlijke postvervoer, speciaal werden nauwkeurige voorschriften gegeven omtrent den duur der reizen, die binnen bepaalde grenzen moesten worden afgelegd.

In de contracten werd voorzien, dat wanneer de maatschappijen zich tot meerdere bekorting van den reisduur wenschten te verbinden, daaromtrent nader overleg tusschen partijen zou plaats vinden.

Dit is thans geschied en de boven medegedeelde wetsontwerpen zijn het resultaat der onderhandelingen.

De korte contractueele reisroute is thans 27 dagen van Genua (Marseille) naar Batavia. De beide maatschappijen zijn in staat die te verkorten tot 25 etmalen, en zelfs voor een deel der vloot tot 24 etmalen.

De Maatschappij Nederland is zelfs al tot die inkorting tot 25 etmalen overgegaan en geniet dientengevolge krachtens de wet van 23 Juli 1903 goedkeurende eene den 12en November 1902 gesloten suppletoire overeenkomst met die maatschappij, die in de eerste plaats ten doel had Sabang te laten aandoen, een verhoogd subsidie van f1600 per reis, waardoor dit gebracht wordt op f5600 per reis.

De Lloyd heeft hare vloot krachtig versterkt en is ook in staat den reisduur te verkorten.

Deze verkorte reisduur van 25 resp. 24 etmalen wordt dan ook in de nieuwe contracten vastgelegd.

Het subsidie bedragende thans f4000 resp. f5600 per reis, wordt voor beide maatschappijen gesteld op f6000. Zijn de schepen, die thans nog 25 etmalen voor de reis vorderen, in voldoende mate door snellere schepen vervangen, dan wordt dit subsidie verhoogd tot f6000 per reis.

De financiëele gevolgen komen hierop neer:

Op de basis van het contract van 1892, wanneer ook voor de Rotterdamsche Lloyd een subsidie van f5600 wordt uitgetrokken per reis, zou te betalen zijn:

104 reizen à f 5600	f 582.400
Sabang-subsidie 52 × f 1400	„ 72.800
	f 655.200

Volgens het nieuwe contract bij een duur van 25 etmalen 104 × f5600 = f582.400 en bij een duur van 24 etmalen 104 × f6000 = f624.000.

Het eerste cijfer is echter ietwat misleidend. Op dit oogenblik geniet de Rotterdamsche Lloyd slechts f4000 per reis, zoodat de totaaluitgaven volgens het oude bestaande contract slechts bedragen:

52 reizen à f 4000.	f 208.000
52 „ à „ 5600.	„ 291.200
Sabang-subsidie	„ 72.800
	f 572.000

In elk geval is het nieuwe contract, alles bij elkaar genomen, dus duurder dan het bestaande.

Is er nu reden dit subsidie te geven?

Blijkens ons artikel over het subsidiëeren der Zuid-Amerika-lijn — S. W. 1907 pag. 329 — zijn wij niet in principe afkeerig van het steunen van nationale stoomvaartmaatschappijen. Deze steun moet dan echter haar grond hebben in speciale omstandigheden, die ingrijpen van overheidswege rechtvaardigen — hevige concurrentie met abnormaal lage vrachten, die den normalen toestand verstoren, hulp in den eersten moeilijken tijd van 't bestaan, waarin de nieuwe maatschappij zich een kring van afnemers en klanten moet bezorgen, e. d.

Subsidiëering moet niet worden een normaal bestanddeel van het bedrijf. Zoodra de omstandigheden het toelaten, moet het subsidie worden verminderd, tot eindelijk opheffing volgt. Worden er tegenover het subsidie diensten gepraesteerd, er is geen bezwaar in den eersten tijd deze diensten hooger te beloonen, dan in het vrije verkeer zou geschieden, mits ook hier geleidelijke terugkeer tot de prijzen in het vrije verkeer te bedingen worde voorbereid en verkregen.

Wanneer wij deze beginselen toepassen op de voorliggende contracten, tot welke uitkomst komen wij dan? Wij gaan niet repristineeren. Wij zullen niet vragen of niet reeds vroeger het subsidie had moeten worden ingekort.

Beslist zijn wij echter van meening, dat thans voor verdere subsidiëering geen reden meer is.

De Rotterdamsche Lloyd heeft een kapitaal van f9.000.000 sedert 15 Maart 1907, voordien f8.000000 resp. f 6.000.000. Na ruime afschrijvingen keerde deze maatschappij uit over de laatste 3 jaar, die bekend zijn, resp. 6% in 1904, 9% in 1905 en 9% in 1906.

Er is bij dezen gunstigen toestand der maatschappij geen reden deze een extra subsidie van ƒ192.500 resp. ƒ211.000, d. i. van ruim 2% van haar aandeelenkapitaal, toe te kennen.

Nog gunstiger is de toestand bij de Maatschappij Nederland. Deze maatschappij heeft een geplaatst kapitaal — sedert Maart 1907 — van ƒ11.000.000, voordien van 10 millioen gulden. De dividenden der laatste 3 jaren, 1904—1906 (1907 is nog niet bekend) waren 8.8%, 9.3% en 10%.

Ook hier is voor de financiëele positie der maatschappij geen enkele reden, dat de Staat een extra subsidie geeft van ƒ192.500 resp. ƒ211.000, representeerende voor de Maatschappij Nederland 1¾ resp. ongeveer 2% van haar aandeelenkapitaal.

Hierop komt toch inderdaad dit subsidie neer. De Staat geeft aan twee maatschappijen, die zonder dit subsidie zeer goed kunnen bestaan, eenvoudig een cadeau uit de staatskas.

De aandeelhouders krijgen eenvoudig een geschenk van de gezamenlijke belastingschuldigen, een geschenk, waartegenover geen staatsbelang staat.

Niemand zal in ernst durven betoogen, dat er ook maar eenig gevaar bestaat, dat de beide maatschappijen hun bedrijf zullen staken, wanneer dit subsidie niet meer wordt uitgekeerd. Het bedrijf is winstgevend genoeg, ook zonder dit, al zal 't voor de aandeelhouders en bestuurders een harde pil zijn om te slikken, wanneer deze gemakkelijke wijze van dividend maken wordt afgesneden.

Maar zal men zeggen, de Staat verkrijgt daartegenover een versnelden postdienst en dat is toch stellig in het algemeen belang. Dit laatste kan worden toegegeven, maar het eerste is onjuist.

Niet door het postcontract wordt deze versnelde dienst verkregen, maar onafhankelijk daarvan. De mem. van toelichting zegt het met zoovele woorden.

„Voor de maatschappijen, die met het oog op de concurrentie met andere stoomvaartdiensten voortdurend op verbetering van de vaartsnelheid bedacht dienden te blijven... De Rotterdamsche Lloyd is dan ook zonder dat zij daarom een verhoogd subsidie geniet, reeds tot verkorting van den reisduur overgegaan."

Is er nu eenige reden om hiertegenover geheel onverplicht tot subsidie-verhooging over te gaan? O. i. niet. Wel voegt de memorie van toelichting aan de bovenaangehaalde woorden toe, dat bij de verkorting van den reisduur ook de belangen van den postdienst worden in het oog gehouden, maar inderdaad is dit toch geen volledige juiste voorstelling.

De reisduur wordt ingekort tengevolge van de algemeene concurrentie en daarvan profiteerde uit den aard der zaak ook de postdienst, doch niet de belangen van den postdienst leidden tot verkorting."

* * *

Over de „belastingbewegingen" op de Westkust van Sumatra, de Padangsche Boven- en Benedenlanden, zooals de heer De Stuers zich laatst over deze uitingen van ontevredenheid onder de Inlandsche bevolking in de Tweede Kamer uitliet, zijn successievelijk verschillende perstelegrammen ontvangen, welke door de redacties van commentaar werden voorzien. Het uitvoerigst schreef het *Vaderland* over het voorgevallene.

„De inzender van een aanvulling op het Regeeringstelegram en op een draadbericht aan de Nieuwe Courant van één dag jongeren datum, wiens stuk eveneens in de Ochtendeditie van het Vaderland van 27 Maart werd opgenomen, ziet in het ontslagen Inlandsch personeel bij de koffiepakhuisadministratie in de eerste plaats de raddraaiers van de reeds plaats gehad hebbende ongeregeldheden en der mogelijk nog komende. Zeker, die lieden zijn in hun bestaan getroffen en hebben dus wel redenen den nieuwen koers vijandig gezind te zijn.

Doch, vragen wij ons af, wat hebben zij voor invloed, mits de hoofden ons goedgezind blijven? Hebben de Inlandsche hoofden redenen hun ondergeschikte bevolking op te zetten tegen den genomen maatregel?

Laten we aannemen, dat zij voldoende te vertrouwen zijn, zoodat zij niet hun plicht zullen verzaken, nog minder tegen het gouvernement verraad zullen plegen, wegens den belastingdruk, hun persoonlijk opgelegd. Indirect echter zullen zij van den belastinginvoer veel ernstiger nadeelen ondervinden. Zij loopen gevaar de voordeelen te verliezen, welke de hun ondergeschikte bevolking hun wel heeft willen — let wel, we zijn hier niet op Java — verleenen, als kleine dienstprestaties, eenige afdracht van de opbrengst der velden, als anderzins, een in den loop der tijden gewettigd gebruik. Want de Maleier is zelfstandig genoeg zijn hoofden die bijdrage te onthouden, nu het gouvernement bij hem om een bijdrage aan de staatskas komt aankloppen. Daardoor bovendien zal de Maleier zich nog onafhankelijker van zijn hoofden gaan gevoelen, dan hij reeds is, en het is de vraag, of niet vele hoofden door dat verlies van gezag en inkomsten zullen worden aangestoken door den heerschenden geest van ontevredenheid, dezen zelfs in het geheim zullen aanwakkeren.

Een ander element onder de raddraaiers zijn de Moslemin, evenals overal elders in Mohammedaansche landen, onder het gezag van christelijke Staten. Zij kunnen slechts voordeel behalen door in troebel water te visschen, evenals ten derde de „advocaat van kwade zaken", die ter Sumatra's Westkust niet genoeg op de vingers kan worden gekeken.

Al deze lieden zijn o. i. de eigenlijke raddraaiers, en toch zullen zij het niet tot een georganiseerd verzet kunnen brengen. In de meer dan 70 jaren, welke sedert den Padri-oorlog verloopen zijn, is de Westkust zeer vooruitgegaan. Hoofden en bevolking hebben leeren begrijpen de groote voordeelen, welke hun onder het Nederlandsch gezag zijn ten deel gevallen, en wat hier van niet minder belang is, de Maleier wil weten en begrijpen, alvorens te handelen; hij redeneert. De geestelijkheid en de hoofden hebben slechts zooveel invloed op hem als hij hun wel wil toekennen.

Laten we hopen, zegt het *Vaderland* ten slotte, dat de Maleier blijk geeft het verstand te bezitten, dat wij hem toedenken."

Afgaande op het jongste regeeringstelegram over deze gisting, schijnt de Maleier reeds blijk gegeven te hebben van dit „verstand".

Uit de O.I. Mail.

Een verblijdend verschijnsel

is het zeker, dat, zooals het *Bat. Nieuwsbl.* schrijft, meer en meer aanzienlijke vreemdelingen onze koloniën bezoeken. Zijn 't meest mannen der wetenschap die op zoo menig gebied hier stof tot nieuwe studie vinden, ook anderen beginnen er den heenweg te vinden. Zoo is hier reeds een maand of twee op Java de bekende Deensche schilder, Joachim Skougaard; thans bevindt de heer Skougaard zich te Buitenzorg, nadat hij in Midden- en Oost-Java schetsen gemaakt heeft van veel, wat zijn kunstenaarsoog streelde. De heer Skougaard is nog een man der „oudere generatie", bij wien de haat tegen de Duitschers wegens den roof van Sleeswijk-Holstein nog bitter genoeg nawerkte om zich van alle verduitsching verre te houden. De heer Skougaard spreekt dan ook geen Duitsch, wat bijna alle Denen van ontwikkeling thans wel doen. Met Engelsch redt hij zich echter wel zoo goed.

Joachim Skougaard is vooral bekend door de bijbelsche schilderingen in de oude kerk te Viborg, die zijn naam als kunstenaar voor goed vestigden. Hij denkt nog wel een maand of 3 in Indië te blijven.

Onlangs reisde op Java nog een andere Deen, professor Age Meyer Benydictsen, hoogleeraar in de ethnografie aan de volksuniversiteit te Charlottenlund. Deze heer heeft een vliegreis gemaakt door Indië, is op Sumatra geweest, 2 weken in Zuid-Borneo en daarna dwars door Java, met een langer oponthoud in de Vorstenlanden. Het was den heer Benedictsen te doen om een totaal-indruk van Nederlandsch-Indië, om daarna naar Britsch-Indië door te gaan. Hij is daarna naar Singapore vertrokken. De heer Benedictsen is een zeer bereisd man voor wien voornamelijk de Islamsche wereld zeer veel aantrekkelijks heeft.

* * *

Onder den titel:

Nieuwe oogen in het oude Java

geeft de bekende journalist literator, Maurits Wagenvoort, die thans in Ned. Oost-Indië reist, in het *Bat. Nieuwsbl.* zijn indrukken weer en zegt o. a.:

„Reeds heb ik u meegedeeld, dat de reiziger in Britsch-Indië allereerst getroffen wordt door de grootschheid van opvatting, waarvan alle Britsche arbeid getuigt. Reusachtige havenwerken, met toepassing van de nieuwste uitvindingen zijn aangelegd vóór de groote handelsemporiums, die hij het eerst ziet. Publieke bouwwerken, die wat zij door gepleisterde pracht en barokken stijl in zijn oordeel verliezen, terug winnen door de breedheid hunner uitlegging, maken al dadelijk den door de bouwers gewenschten indruk van welvaart, ontwikkeling en vooruitgang. Allicht laat hij zich door dezen schijn verlokken, in ieder geval zijn zijne eerste indrukken gunstig. In de meeste gevallen is het kwartier, waarin de Europeanen verblijf houden, volkomen van dat der ingeborenen afgescheiden, vaak door een afstand van één of twee uur gaans. Hier is het cantonment dat slechts den naam draagt der Indische stad zelf. In het cantonment we geplaveide straten, dagelijks een paar maal besproeid; 's avonds, bij donkere maan, een goede verlichting. Wat de gezondheidsmaatregelen betreft, die laten in het cantonment weinig te wenschen.

En Batavia, de eertijds door haar pracht beroemde, door hare pestwalmen beruchte „koningin van het Oosten", nog heden hoofdstad van

Nederlandsch-Indië? Wacht even: men moet Batavia, een stad van 200.000 inwoners, niet vergelijken met s.e.en vier of vijf maal grooter, als Bombay en Calcutta. Zelfs laat zij geen vergelijking met Madras toe. Colombo daarentegen is kleiner, niettemin van hoeveel meer durf, flinkheid, zin voor het nieuwe leven getuigt zij. Op een regenachtigen Zondag hier aangekomen, die mij herinnerde aan de mistigste dagen van het aan zonneschijn niet overrijke vaderland, uitziende in den namiddag door mijn hotelraam op een stadsgrachtje, met veel groen over een pas opgestoken weifelende lantaarn, dacht ik aan een provinciestadje in Holland, knus en klein, benepen en beneveld. Maar toen dienzelfden avond een Chineesch feest mij lokte naar de Benedenstad, moest ik erkennen, dat zelfs Hollandsche provinciestadjes beter verlicht zijn, en dat ik, om de wedergade van zulke modderige straten te vinden, in mijn herinnering terug moest gaan naar Perzië of den Caucasus."

* * *

Een voetreis door Indië.

Het *Bat. Nieuwsbl.* maakt melding van zekeren heer L. Knaap uit Bandoeng, die j.l. Vrijdag uit Bantam via Tangerang op een voetreis te Batavia was aangekomen. De heer Knaap is, zegt het blad, den 4den Februari van Tjimmis in Cheribon op weg gegaan over Rantjaekek, Bandoeng, Tjiandjoer en Soekaboemi naar Pelaboean Ratoe gewandeld en van daar weder verder over Buitenzorg, Rangkas-betoeng, Pandeglang naar Serang, van daar via Tangerang naar Batavia. De reis heeft 25 dagen geduurd.

De heer Knaap stelt zich voor, langs de Noordkust naar den Oosthoek en van daar langs de Zuidkust weer terug te keeren. Hij toonde een gansche bundel getuigschriften van desa- en districtshoofden, bij wien hij vertoefde of den nacht doorbracht. De eerste drie dagen der reis waren de voeten van den wandelaar zeer pijnlijk; dit ging echter spoedig weer over en nu hij 710 K. M. heeft afgelegd, voelt hij zich, na zijn dagelijksche marschen van ongeveer 20 paal niet meer vermoeid.

Het *Bat. Nieuwsbl.* meldt verder dat het, volgens den heer Knaap, harde tijden zijn die de bevolking in het Tangerangsche doormaakt. Hij, die het land te voet doorreisde, in de desa's zijn kwartier opsloeg, kan het weten. In 't Blaradjasche moet vooral met den honger geworsteld worden' Daar moet helaas niet meer tot een uitzondering gerekend worden, dat inlanders in twee dagen éénmaal rijst eten. Allerwege is men bezig met **hoeden vlechten!!** maar, de loonen zijn zoo laag, dat de verdienste niet voldoende in de behoeften voorziet.

Naar aanleiding hiervan, schrijft de heer L. Petitjean, de bekende industrieël, die jaarlijks voor honderd duizenden guldens aan Tangerang hoeden uitvoert en daarmede fortuin heeft gemaakt, aan de redactie van bovengenoemd blad, o.m.:

„Ik kan u verzekeren, dat zij die in de hoeden .werken, altijd genoeg verdienen om elken dag te kunnen eten. Het is waar, dat zij sedert twee of drie jaren een weinig bedorven zijn tengevolge van de hooge prijzen der hoeden, waardoor er een groote vraag naar was, en tengevolge der concurrentie op de markt, waardoor de prijzen enorm stegen. Maar, sedert eenige maanden is de vraag veel minder, voorraden in Europa en Amerika zijn onverkocht, hetgeen maakt dat de koopers voorzichtig zijn geworden, veeleischender op de kwaliteit en minder betalen; hierdoor zijn de vlechters wel een beetje terneer geslagen, maar kunnen nog steeds 20 cents per dag verdienen; dit zoover het de vlechters betreft, d. w. z. 't meerendeel.

In de streken waar men pandan vlecht, verdienen de vlechters 10 à 15 cents, dus minder dan die in Tangerang, en van die spreekt men niet; deze streek ligt aan de Bantam-lijn, de districten Kebajoran, en Parong; de bevolking vlecht daar hoeden die niet in handen van de Europeanen komen, anders dan door bemiddeling van Chineezen, tengevolge van de voor rijtuigen onbegaanbare wegen. Men moet hiervan echter uitzonderen de ondernemingen, door Europeanen beheerd; bijv. de onderneming Djombang, beheerd door den heer Mulder te Soedimara, ofschoon het terrein even geaccidenteerd is als van de omliggende landen, zijn de wegen en bruggen zeer goed onderhouden en kan men zich langs alle wegen gemakkelijk per rijtuig verplaatsen, terwijl op de aangrenzende onderneming het meerendeel der wegen onbegaanbaar is en de bruggen, voor zoo verre zij niet zijn weggeslagen, niet dan met veel gevaar per rijtuig zijn te passeeren. — Het gevolg is, dat deze streken nagenoeg ontoegankelijk zijn voor Europeanen, die door hun directe koopen van de bevolking deze zeker zouden kunnen helpen in den strijd om het bestaan.

De Chineesche tusschenpersonen die oorzaak zijn van de verhoogde prijzen, die de Europeesche handelaars moeten betalen, benadeelen de bevolking, daar de afnemers in andere landen, hoeden uit Malaga en Mexico betrekken tegen veel lagere prijzen; voornamelijk de Vereenigde Staten consumeeren een groote hoeveelheid de zer hoeden.

Een andere afdeeling waar de bevolking niet in weelde baadt, is de afdeeling Lebak, district Kolelet, nabij Rankasbetoeng.

In deze streek maakt de bevolking sedert lan gen tijd hoeden van bamboe, die bijzonder gezocht zijn wegens hun groote afmeting in de mindere kwaliteiten, bestemd tot het maken van zonnehoeden. Deze streek is weinig gunstig voor het verkeer van Europeanen, ten eerste om den verren afstand en dan om het lastige verkeer per voertuig, niet omdat de wegen niet onderhouden zouden zijn, deze zijn integendeel prachtig in alle opzichten, zoowel de groote wegen als de binnenwegen, die door de kampongs leiden. Kampongs en wegen zijn opmerkenswaardig door hun goed onderhouden voorkomen en zindelijkheid, die werkelijk een eer zijn voor het bestuur van Lebak (assistent-resident, controleur, regent en verdere inlandsche hoofden) maar men vindt er bruggen, die, hoewel goed onderhouden, niet breed genoeg zijn en slechts gemaakt voor voetgangers en ruiters, maar onvoldoende voor grobaks voor het vervoer, wat tengevolge heeft, dat men zeer veel tijd noodig heeft om alles door koelies te laten transporteeren. Hieruit volgt, dat de Europeaan niet kan koopen van de bevolking, zooals wenschelijk zou zijn en nu in handen komt van 'n bende hadjis die, in vereeniging met eenige Chineezen, de bevolking, die hoeden vlecht, exploiteert; deze nu heeft tengevolge der lage prijzen het vlechten totaal gestaakt, hetgeen een vermindering van 80 000 à 100.000 hoeden per maand op de markt te Blaradja beteekent.

Nu zal men vragen wat hieraan te doen is? Volgens mijn bescheiden meening zou het gemakkelijk zijn het lot van de bevolking, die van deze industrie kan leven, te verbeteren, door t verkeer in deze streken te vergemakkelijken voor de Europeesche koopers; in het Tangerangsche door de hand er aan te houden, dat de Chineesche landeigenaren hun wegen beter onderhouden, in de streken van Kebajoran en Parong, dat de landheeren een voorbeeld nemen aan den heer Mulder voor het onderhouden der bruggen en wegen.

In Bantam (Lebak), door ter beschikking van den assistent-resident afgekeurde rails te stellen om bruggen naar behooren te kunnen steunen; de rajaps blijven er van af en ze zouden sterk genoeg wezen om, indien met planken gedekt, het vervoer per grobak mogelijk te maken. Ik ben overtuigd, dat deze kleine uitgave loonend zal wezen, dat de bevolking weldra haar vlechtwerk zal hervatten en zonder tusschenkomst van hadjis en consorten, zeer gemakkelijk van de hand zal kunnen doen, doch onder toezicht en met medewerking van Europeanen, opdat de bevolking aan de eerste hand direct kunne verkoopen, zonder dat de hadjis en Chineezen er het best bij varen.

De redactie van het *Bat. Nieuwsbl.* komt in haar antwoord aan den heer Petitjean tot het volgende besluit:

„Maar het voornaamste is wel, wat de heer Petitjean zegt met betrekking tot de middelen om verbetering in den toestand te brengen. Op grond zijner jarenlange ervaring, raadt de heer Petitjean nu verschillende maatregelen aan, die schijnbaar op eigen voordeel gericht zijn, maar waaraan het bestuur toch goed zal doen, aandacht te schenken; zonder de hoeden-industrie, zou de bevolking dier streek thans voor hongersnood staan.

Wat voorts de bewering betreft, dat de inlanders met hoedenvlechten 20 cents per dag kunnen verdienen: onze informaties, bij verschillende personen ingewonnen, gaven andere cijfers; en dit klopt ook met de ervaring elders, dat in tijden van schaarschte de loonen zeer sterk dalen."

PERSONALIA.

Hoe Luitenant Bouman sneuvelde.

Omtrent den overval in Atjeh, waarvan luitenant E. L. A. Bouman het slachtoffer werd, vonden we in het *Soer. Hbld.* de volgende bijzonderheden medegedeeld.

Den 28en Januari te 8 uur 's morgens vertrok de 1e luitenant Bouman uit het bivak Meureudoe, ten einde een kleine excursie in het gebergte te gaan maken.

Even buiten het gampongcomplex, door hetwelk zijn weg leidde, gekomen, werd een alang-alangveld overgestoken.

Het gras stond er vrij laag, het geheele terrein was overigens open, op enkele bamboestoelen na. Geen mensch kon dit terrein ongezien voor de patrouille beloopen. Het troepje marcheerde met getrokken klewang, zooals dit is voorgeschreven in

FEUILLETON.

Aan gene zijde van den Evenaar.

(Veertien dagen in een Nederlandsche Kolonie.)

Vertaald uit de Straits Times.

(Vervolg.)

Vroegere observatiën.

Nadat het vorenstaande was geschreven, hadden wij gelegenheid er Stamford Raffles' geschiedenis van Java op na te slaan. Hij bevond dat kropgezwellen zoowel op Java als op Sumatra, veelvuldig voorkomen, maar zeide daarbij uitdrukkelijk, dat de kwaal slechts in bepaalde bergstreken was waargenomen; De inboorlingen schreven die aan het water toe, maar, zegt Sir Stamford, er schijnen goede gronden te zijn om aan te nemen, dat zij veeleer aan de lucht moet worden toegeschreven. Ten bewijze hiervan moge worden aangevoerd, dat er aan den voet van het Tengger-gebergte, in het Oosten van 't eiland, een dorp is, waar elke familie door de kwaal is bezocht, terwijl in een hooger gelegen dorp, waardoor het water stroomt dat in beide dorpen wordt gebruikt, er zich geen enkel geval daarvan voordoet. Deze gezwellen worden in sommige familiën erfelijk geacht, en schijnen dus niet afhankelijk te zijn van rang of stand. Een tak van de familie van den tegenwoordigen adipati van Bandoeng is daaraan onderhevig, en het is opmerkelijk, dat zij hoofdzakelijk bij de vrouwelijke leden der familie voorkomen. Zij veroorzaken nimmer bepaalde pijn, noch een vroegen dood en kunnen veeleer als misvormingen dan als ziekte worden aangemerkt. Men tracht nimmer ze te verwijderen.

Soerabaja.

Tosari op het Tengger-gebergte was het doel van onzen tocht. Wij snakten er naar de hitte op de vlakten te ontvlieden, want de zon was nu den Evenaar gepasseerd en Java was in 't zomer-seizoen, terwijl de regens dagelijks konden worden verwacht. Van Djokjakarta hadden wij tijdig te Soerabaja moeten aankomen voor de rijstafel, maar de aardafschuiving bij Moentilan veroorzaakte nog eenig oponthoud, en wij kwamen twee uren te laat ter plaatse van bestemming aan.

Soerabaja is de belangrijkste haven en het grootste handels-centrum van Java, maar desniettegenstaande is de hoofdzetel van vele buitenlandsche handelshuizen nog steeds te Batavia. Als woonplaats hebben beide hare goede zijde en zij, die in beide plaatsen hebben gewoond, zijn wat voorkeur betreft verdeeld. Mogelijk waren wij in beide plaatsen niet lang genoeg om een blijvend oordeel te kunnen vellen, maar wij bleven zoolang te Soerabaja dat wij aan Batavia de voorkeur geven. Het zou reine ondankbaarheid evenwel zijn, om niet 't hartelijk welkom op prijs te stellen, dat de Britsche kolonie te Soerabaja ons bood, en de persoonlijke hulp van leden dier kolonie. Hier, waar de belangrijkste zaken op Java worden gedaan gaf het, als elders in het Verre Oosten, voldoening waar te nemen hoe Britsche ondernemingsgeest en integriteit door inboorling zoowel als Europeaan worden gerespecteerd en hoe de gevoelens over en weer van den meest hartelijken aard zijn.

alang-alang-terrein. De spits, een Europeesch onderofficier met vier manschappen, liep aan het hoofd, één pas daarachter de rest van de groep, aan welks hoofd de patrouille-commandant.

Twee Atjehers worden ontdekt, beiden in gehurkte houding, alang-alang kappende. Zij worden aangeroepen en gevraagd of ze in het bezit van gampongpassen zijn. Antwoord bevestigend. In de onmiddellijke nabijheid van de spits gekomen, houdt het groepje halt en roept de luitenant den Atjehers toe hem te naderen. Beiden komen, de een achter den ander. De voorste heeft een doek over den rechterschouder, afhangende tot over den gordel. Onder dien doek de rechterhand. Met de linkerhand als het ware naar den pas zoekende, maakt hij geen argwaan gaande, tot plots, nog ongeveer anderhalven pas van den luitenant verwijderd, de voorste der twee een forschen sprong doet in de richting van den officier, de rechterhand nu ontboot en gewapend met de zoozeer gevreesde rentjong.

Is de tijd van den sprong bijna onmeetbaar klein, de vlak achter den luitenant staande soldaat weet nog, vóór zijn chef door het gevaarlijke wapen getroffen wordt, een krachtigen klewang-houw te doen, gemunt op des vijands gewapenden rechterarm. Had deze slag dien arm slechts geraakt, zonder twijfel zou onze kameraad ons nog kunnen vertellen, hoe hij door het oog eener naald gekropen was, maar helaas, door een plotseling bukken van den vijand gedurende zijn aanval komt de geduchte slag op 's mans rug... en de rentjong vindt zijn weg tot het lichaam, waarheen hij gekeerd was. De luitenant wankelt een oogenblik, grijpt den aanvaller bij de schouders en werpt hem achterover, tegelijk hem een schop tegen den buik gevende. Maar het doodelijke, venijnige, kleine steekwapen heeft zijn werk gedaan. Nog één seconde en Bouman zakt ineen; nog één... een paar woorden... en het leven was gevloden.

Wel werd de aanvaller oogenblikkelijk neergelegd en ook de tweede, die, van de verwarring willende gebruik maken, reeds den tromp van een geweer greep, maar uit dat zelfde vuurwapen zijn eerste schot ontving, doch dit alles vermocht het leven van onzen kameraad niet te redden.

Haar dooden medevoerende, keerde het groepje naar de naastbijgelegen gampong terug, hier wachtende tot antwoord zou gekomen zijn uit het bivak Meureudoe, aan welks commandant de sergeant een korte melding van het sneuvelen van zijn luitenant had gezonden, tevens hulp aan draagkrachten vragende.

Slechts anderhalf uur om de in het bivak wonende jeugdige weduwe op den harden, onverwachten slag voor te bereiden!

Vierentwintig uur later stonden alle te Segli aanwezige officieren aan de geopende groeve van den gestorven kameraad. Een korte toespraak en slechts de herinnering blijft.

Luitenant Bouman liet nog onverzorgde kinderen achter.

* * *

Resident van Riouw.

De officiëele berichten melden het ontslag, op verzoek, van den resident van Riouw **W. A. de Kanter**

„Er behoeft tusschen dit ontslag en de Entjiq Oeda-historie geen verband gezocht te worden. Resident de Kanter is Juli 1903 benoemd, hij zal dus 10 Juli juist de vijf jaar, noodig voor pensioen, uitgediend hebben," voegt het *Bat. Nieuwsblad* er aan toe.

* * *

Onder het opschrift:

Onjuiste berichten,

schrijft de *Javabode:* „De in een der plaatselijke bladen voorkomende mededeeling, dat de heer **D. W. F. van Rees,** dien dag zou zijn geïnstalleerd als lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, is minder juist. Die installatie heeft niet plaats gehad en zal vermoedelijk in den eersten tijd ook niet plaats hebben, daar de weinig gunstige gezondheidstoestand van den heer Van Rees in de laatste dagen zeer is achteruitgegaan, zoodat het aanstaand vertrek naar Europa van dezen verdienstelijken, aan zijn werkkracht te hooge eischen gesteld hebbenden hoofdambtenaar hoogst waarschijnlijk wordt geacht. Behalve wegens ziekte, zou de heer Van Rees ook aan zijn, na zijn eerste verlof meer dan 10-jarigen diensttijd hier te lande — welke niet onderbroken werd door zijn verblijf in Nederland van October 1905 tot April 1906 — het recht op een hernieuwd buitenlandsch verlof kunnen ontleenen.

Na het eventueel vertrek van den heer v. Rees, zullen er derhalve drie open plaatsen in het hoogste college, die van den vice-president Jhr. O. van der Wijk en van de leden C. J. de Jaager en v. Rees, te vervullen zijn.

Van deze gelegenheid maken wij gebruik om aan te teekenen, dat het, na de laatste ernstige ziekte van den gewezen gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, den heer **C. A. Kroesen,** thans minder aannemelijk wordt geacht, dat deze gewezen hoofdambtenaar, gelijk in de *Javabode* van den 18n Februari als niet onwaarschijnlijk werd voorgesteld, een zetel in den Raad van Indië zal willen aannemen."

WEST-INDIË.

Suriname.

Het Immigranten-contract voor werving in Nederlandsch-Indië bevat thans de volgende bepalingen:

Het aantal werkuren bedraagt op elken werkdag 7 uren op het veld of 10 uren in de fabriek.

Tot arbeid gedurende langeren tijd kan een contractant in geen geval verplicht worden.

Onder veld- en fabrieksarbeid wordt, tenzij uitdrukkelijk het tegendeel bedongen is, alle plantagearbeid begrepen, welke den arbeider wordt opgedragen en dien deze, naar het oordeel van den districts-commissaris, zoo noodig door een bevoegd geneeskundige voorgelicht, in staat is te verrichten.

De contractant mag zich ook niet onttrekken aan hem opgelegde wachtdiensten, gedurende den nacht en evenmin aan zoodanige diensten, welke ook op Zon- en feestdagen kunnen worden gevorderd, als het roeien of vaartuigen, het verrichten van huiswerk, de verzorging van vee en dergelijke.

Gedurende de malingen met watermolens, gedurende den tijd der inzamelingen en, zoo noodig, bij de bereiding en afwerking der producten, is hij ook tot arbeid des Zondags gehouden, behoudens het recht om den aldus verloren rustdag op een werkdag in de volgende week te genieten.

Arbeiders, die des nachts werkzaam zijn geweest, hebben den daarop volgenden dag recht op zooveel uren rust als zij in den afgeloopen nacht hebben verloren.

Vervanging van het werken op tijd door arbeid op taak of door eenige andere arbeidsregeling geschiedt op de voorwaarden, bij onderlinge overeenkomst tusschen beide contracteerende partijen te bepalen.

Bij de regeling dier voorwaarden worden ten opzichte van het werken op taak in acht genomen de hierna volgende bepalingen, betreffende het aan den contractant uit te betalen minimum-loon en de verder van bestuurswege in Suriname ter zake vastgestelde en nader vast te stellen voorschriften.

Het aan den contractant uit te betalen loon zal minstens bedragen:

Bij het werken op tijd: Voor volwassenen, lichamelijk volkomen geschikte mannen, oud 16 jaar en daarboven, 60 centen Nederlandsch- en voor volwassenen doch lichamelijk niet volkomen geschikte mannen, zoomede voor jongelingen van 10—16 jaren en voor volwassen en minderjarige vrouwen, 40 centen Nederlandsch voor een vol dagwerk. Voor arbeid, waartoe naar het oordeel van de betrokken bestuursautoriteiten in de kolonie Suriname, bijzondere inspanning of vaardigheid wordt vereischt, wordt ten genoege van de autoriteiten, het minimum-loon op een hooger bedrag gesteld.

Bij het werken op taak: Hetzelfde bedrag, dat betaald wordt aan niet op contract werkende arbeiders op naburige ondernemingen of aan onder contract werkende arbeiders op naburige plantages; met dien verstande dat dit loon minstens evenveel moet bedragen als het minimum-loon voor een vol dagwerk. Voor kinderen beneden 10 jaren wordt geen loon bepaald, daar zij niet tot arbeid verplicht zijn; wanneer zij evenwel arbeid verrichten, zal hun loon naar gelang van hunne geschiktheid worden geregeld. Voor het overwerken bij arbeid op tijd wordt op den eerstvolgenden betalingsdag een afzonderlijk loon betaald, te berekenen per uur en naar verhouding van tijd evenveel bedragende als dat, hetwelk in den contractueelen werktijd verdiend wordt. Het overeengekomen minimum-loon, bedoeld bij dit artikel, zal ook worden uitbetaald over de werkdagen, gedurende welke aan den contractant geen werk wordt verschaft.

* * *

In de officiëele berichten treft men nu in de Surinaamsche bladen de mededeeling aan van de definitief aan de Ned.-Indische Gasmaatschappij te Rotterdam verleende concessie, ten behoeve der **Gasverlichting,** voor het kosteloos gebruik gedurende 25 jaren, te rekenen van 1 Januari 1909, van de openbare wegen en pleinen der stad Paramaribo en hare buitenwijken, voor den aanleg van gasleidingen en het plaatsen van lantarens.

Onze West deelde mede, dat, terwijl de fabriek volgens contract binnen twee jaar in werking moet zijn, de maatschappij hoopte in de helft van dien tijd gereed te zijn. De fabriek zal niet op Combé komen, doch waarschijnlijk op het erf van de firma Tubergen en Daam, voor dit doel aangekocht.

* * *

Voor **Dienstneming in Nederlandsch Indië** hebben zich, volgens de *Suriname,* 30 personen aangemeld.

Indien het met de keuring daarvan gaat als met de keuring voor de politie, schreef *Onze West,* zal dit aantal niet eens voldoende zijn om de gevraagde 10 man op te leveren. Van de 43 candidaten, die de laatste weken voor den politiedienst werden gekeurd, moesten 33 wegens physische ongeschiktheid worden afgewezen.

* * *

Curaçao.

Het ontwerp der koloniale huishoudelijke begrooting voor het dienstjaar 1909 heeft den Kolonialen Raad thans bereikt, die in den laatsten tijd tot over de ooren in het werk zit en waarvan het lidmaatschap waarachtig niet over rozen doet gaan, schreef *De Wekker.*

Het ontwerp zal spoedig moeten worden behandeld, om bijtijds te kunnen worden opgezonden. Het toont een deficit van *f*310.180, dat door 's Rijks schatkist gedekt zal moeten worden.

De uitgaven voor het nieuwe dienstjaar zijn geraamd op *f*973.705. Verwacht wordt, volgens de Memorie van Toelichting, dat de inkomsten gedurende dat jaar hooger zullen zijn dan in het loopend huishoudelijk jaar, zoodat genoemd subsidie op *f*39.108 minder werd begroot dan voor 1908.

Van Vreemde Koloniën.

Spoorwegen in Duitsche Koloniën.

Aan den Duitschen Rijksdag is een ontwerp voorgelegd voor den aanleg van omstreeks vijftien honderd K. M. spoorweg in de koloniën. Dat is bijna evenveel als de Duitsche koloniën thans aan spoorwegen bezitten. De kosten worden op 150 millioen geschat, welk bedrag in 'n tijdvak van 6 tot 7 jaren zal worden verwerkt.

Het aanlegkapitaal zal verkregen worden uit 'n koloniale leening onder waarborg van 't rijk met dien verstande evenwel, dat voor het rijk daaruit geen verhooging van subsidie voor de koloniën zal voortvloeien, daar zoowel rente als aflossing uit de middelen der betrokken koloniën zullen worden gevonden.

Wat de nu aan te leggen lijnen betreft, wordt voor Togo gerekend op de 180 K. M. lange lijn Lomo—Atakpamé, welke dan later nog tot Bassari en het om zijn ijzererts bekende Banjeli, zal moeten worden doorgetrokken.

Voor Kameroen, de op spoorweggebied zeer stiefmoederlijk bedeelde kolonie, wordt bij dit ontwerp gerekend op den aanleg eener 360 kilometers lange lijn van Doeala naar Onanabesa aan de bevaarbare Njong-rivier.

In Zuid-West-Afrika moet om strategische doeleinden een 183 K. M. lange zijlijn van den Luderitzbaai-spoorweg van Seeheim naar Kalkfontein worden aangelegd; maar voor Duitsch Oost-Afrika is de groote bom bestemd, n.l. 700 K. M. voor de doortrekking van de lijn Dar-es Salam — Mrogoro tot Tabora en 45 K. M. voor de doortrekking van den Oesambaraspoorweg.

De *Deutsche Kolonial Zeitung,* die zich bijzonder interesseert voor de nederzetting van blanken in Duitsch Oost-Afrika, waar nu reeds eenige honderden Boeren en Duitsch-Russen zich bij den Meroeberg hebben gevestigd, betreurt het, dat deze nederzetting van de doortrekking van den Oesambara-spoorweg, zooals die is voorgesteld, slechts weinig voordeel zal trekken.

Het blad twijfelt overigens niet aan de goedkeuring van den Rijksdag op dit ontwerp en brengt het nut van spoorwegen voor de Duitsche koloniën in herinnering, waarbij het laatst maar daarom nog niet in de laatste plaats gewezen wordt op de waarschijnlijkheid, dat zij blanke nederzettingen in de koloniën zullen mogelijk maken op meer plaatsen, dan thans gemeenlijk aangenomen wordt.

* * *

Een loonend boschbedrijf.

De Insular Lumber Company van New-York heeft op het eiland Negros in den Philippijnschen archipel, de bosch-exploitatie op groote schaal ter hand genomen. Deze archipel is bekend om zijne vele goede, waardevolle houtsoorten. Maar toch, niettegenstaande bosch exploitanten overal een kijkje gingen nemen, werd nergens het bruikbare hout in zulke mate aangetroffen en in zulke omgeving, dat het de moeite en het geld loonde, om belangrijke sommen in de ontginning te steken.

De concessie van vorengenoemde maatschappij maakte tot nu toe op dezen regel de eenige uitzondering uit. Men, treft er slechts enkele goede houtsoorten aan op een vlak en van de zeezijde gemakkelijk bereikbaar terrein.

De maatschappij beschikt daar nu over houtzaagmolens met grootere capaciteit dan die van alle zaagmolens van Manilla te zamen. Zij beschikt er over een spoorweg van de molens naar het bosch, waar wederom over machinale hulpkrachten wordt beschikt voor het kappen van het hout, het opladen der blokken, enz.

Zij werkt nagenoeg uitsluitend met inboorlingen, waarvoor zij 125 barakken over verschillende dorpen verdeeld, heeft opgezet.

Behalve 't leidend personeel voor de zaag-

molens zijn nog enkele blanken als opzichters tewerkgesteld, zoodat in het geheel slechts twintig blanken komen op het groote leger van inlandsche werkkrachten, die in alle opzichten reden tot tevredenheid geven.

* * *

Politie in Engelsch-Indië.

De politie op Java?...... Een rotte boel! Nee, hoor, de Engelschen zouden er heel wat beter slag onder hebben. Zoo leutert zoo menigeen, die nooit verder keek dan zijn eigen plaats je groot is, en voor wien alles wat Hollandsch is per se slecht, alles wat Engelsch is, uitteraard goed moet zijn.

Wij weten dat inzonderheid wat de politie betreft, de betreffende toestanden in Engelsch-Indië, zoo weinig aanleiding tot tevredenheid gaven, dat eene commissie enkele jaren geleden werd ingesteld om den weg aan te geven voor eene reorganisatie van den dienst. Afdoende verbeteringen schijnen evenwel hiermede niet tot stand te zijn gekomen. Men zal zich herinneren hoe 'n tijdje geleden de onbetrouwbaarheid der inlandsche politie-organen in het Bekasische, ook alweer gereede aanleiding gaf om op de politie op Java af te geven. Te Bangalore, in Engelsch-Indië, is thans een moord proces aanhangig, waaruit heel wat andere staaltjes aan den dag komen van de politie toestanden aldaar.

Men is er daar in geslaagd eindelijk de hand te leggen op de bedrijvers van een aantal moorden, waarvan men kort te voren nog niets wist, daar de slachtoffers allen zonder eenig spoor op geheimzinnige wijze verdwenen waren.

Nadat de moordenaars tijdens het proces reeds de medeplichtigheid van een aantal politie-beambten hadden aangetoond, verwekte laatstelijk een der beklaagden heel wat consternatie door een Europeesch onder-inspecteur, Keen Haudin, in de zaak te betrekken.

De beklaagde, Bapoo, was met zekeren Dasappa overeengekomen om een juwelier, met wiens vrouw laatstgenoemde het hield, van kant te maken. Een huis werd gehuurd, waarheen men het uitverkoren slachtoffer zou lokken, en het graf gegraven, waarna Bapoo, een politie-agent, zekeren Subhramania tegenkomende, dezen vroeg, of hij niet een handje mee wou helpen om een man van kant te maken. De agent antwoordde, dat hij graag mee wou doen en dat ook op den onder-inspecteur kon worden gerekend. Deze zou dan ook, tegen betaling van 200 roepijen aan Bapoo, de beschikking hebben gegeven over de diensten van twee agenten bij den, door hem voorgenomen moord. En later, toen naar aanleiding van de verdwijning van den juwelier, eenige achterdocht in de openbare meening viel waar te nemen, zou die onder-inspecteur een comedie op touw hebben gezet, waarbij Bapoo voor de leus wegens diefstal in hechtenis werd genomen, om na een paar dagen weder te worden vrijgelaten.

Behalve deze Europeesche beambte, zijn acht beambten, waaronder ook een onder-inspecteur, door de moordenaars in hunne bekentenissen van medeplichtigheid aan de gepleegde moorden beschuldigd.

Hoezeer het nog geenszins als vaststaande mag worden aangenomen, dat die beschuldiging gegrond zou zijn, zij toch opgemerkt, dat voldoende termen aanwezig bleken, om alle geïncrimineerde politie-beambten van hun dienst te ontheffen en in staat van beschuldiging te stellen.

Hebben we hier dus een geval, waarin mogelijk blijken zal, dat de met de zorg voor de veiligheid der gemeenschap belaste organen, zelven die veiligheid in gevaar brachten, elders blijken in Engelsch-Indië de krachten der politie te kort te schieten, ook bij goede plichtsbetrachting, om het op te nemen tegen de steeds driester optredende kwade elementen.

In Haiderabad is in eene groote meeting der ingezetenen, o. a. besloten, om een korps vrijwilligers op te richten, dat de politie zal bijstaan in hare pogingen om de stad tegen het bedrijf van het lichtschuw gespuis te beschermen.

* * *

De slaapziekte.

Zooals onze lezers weten, zou eene, te Londen bijeengeroepen internationale conferentie trachten tot een gemeenschappelijk plan te komen, tot bestrijding van de zoozeer gevreesde slaapziekte in de koloniën in Afrika.

Volgens de Engelsche bladen, is de conferentie uiteengegaan, zonder te zijn geslaagd. De Fransche en Italiaansche gevolmachtigden, hadden in opdracht te verklaren, het voorstel, ter vorige conferentie in 1907 gedaan, betreffende de instelling van een Centraal-Bureau te Londen niet te kunnen aanvaarden. Ook enkele andere clausules van de voorgestelde overeenkomst, waren door de Fransche gedelegeerden verworpen, zoodat, hoezeer de meerderheid der vertegenwoordigde mogendheden instemde met de gedane voorstellen, de geheele conferentie op niets uitliep.

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

Tijdschrift voor het Binnenlandsch Bestuur. Januari 1908.

Deze afl. opent met een belangrijk opstel: *Het leven in een Pesantren*, door *A. Djajadiningrat*.

Wij gelooven niet bezijden de waarheid te zijn, als wij dit opstel, dat een intieme blik verschaft op de merkwaardige instelling der Mohammedaansche godsdienstscholen, toeschrijven aan den bekwamen, vooruitstrevenden Regent van Serang: Raden Toemenggoeng Aria Achmad Djajadiningrat.

Een kort uittreksel laten wij hier volgen.

De schrijver stelt ons een godsdienstigen Javaanschen jongeling, Wardi, voor, in gesprek met zijn vader, een tamelijk jongen Wedono, die wat trotsch op zijn oudsten zoon is, omdat deze op zoo'n jeugdigen leeftijd reeds den Qoeran en de Noeschat (biographie van Mohammad) zonder fouten en dan nog wel met Lagoe Mesir (op Egyptische wijze) kan reciteeren.

Veel werd over Wardi's aanleg voor godsdienstige studiën gesproken, en eindelijk besloot zijn vader den kleinen Raden te laten masantrèn-nen. In een naburig district was een tamelijk groote pasantrèn, aan het hoofd waarvan een bekende godsdienstleeraar stond; op deze school werd Wardi als discipel ingeschreven.

Zijn korte Europeesche broek, dito buisje en zwart zijden mutsje werden vervangen door een geweven sarong, een witte kabaja zonder knoopen en een hoofddoek van heel weinig waarde; zijn hoofdhaar werd glad afgeschoren, en met een kepek (koffertje), waarin wat kleeren, een zak rijst, een bamboekokertje zout, gedroogd vleesch en een aarden pot om rijst te koken, verliet hij, vergezeld door een vertrouwden bediende, het ouderlijk huis met het voornemen niet terug te keeren, voordat hij alim (geleerd op het gebied van den godsdienst) zou zijn . . . .

Een kleine, doch nette steenen moskee, een viertal met atap gedekte bamboegebouwtjes daarnaast, elk ter grootte van circa 7 × 4 × 3 M., vormen te zamen Wardi's pesantren. Een dier bamboe-gebouwtjes diende Wardi en negen andere jongens tot slaap-, studie- en kookzaal.

Nagenoeg de geheele ruimte is ingenomen door een groote ambèn (bank van bamboe), belegd met grove pandanmatten, waarop kussens liggen. Op die ambèn nu slapen, lezen en schrijven de santri's. Dit laatste doen zij in den regel op den buik liggend; slechts enkele bevoorrechten veroorloven zich de weelde een petroleumkist als lessenaar te gebruiken.

Het leven in een pesantrèn wijkt zeer sterk af van dat in een gewone Inlandsche huishouding. Onbeperkte gehoorzaamheid aan den leermeester, geregeld leven, gelijkheid en broederschap onder de leerlingen zijn wetten, die door goede goeroe's ten strengste gehandhaafd worden.

Om half vijf des morgens moeten de santri's zich reeds gebaad, volgens de wetten gereinigd hebben en in de moskee zitten om, op den goeroe wachtende, die het sobhgebed zal leiden, de sasalawatan op te dreunen. Tegen zes uur is het gebed afgeloopen en ieder santri zoekt zijn eigen bezigheden; de een gaat zijn kleeren wasschen, de andere repeteert zijn lessen en de derde poft een of andere aardvrucht om iets op de nuchtere maag te hebben, terwijl degenen, die aan de beurt zijn, de slaapvertrekken aanvegen. Dit duurt ongeveer een uur, waarna de lessen aanvangen, welke tot 10 uur duren. Vervolgens moeten de studenten persoonlijk voor hun eten zorgen.

In groepen nuttigen de santri's op hun slaap- en studeervertrek den maaltijd. Borden, lepels en andere dergelijke soorten eetservies zijn in een pesantrèn onbekend; de spijzen worden eenvoudig op een stuk oepih (binnengedeelte van een pinangbladschede) gedaan, waaruit elke groep gezamenlijk eet. Een ruw bewerkte aarden gendi dient 5 tot 7 personen tot drinkbeker. Is de maaltijd afgeloopen, dan worden alle gereedschappen onder het bed gezet. Van dit oogenblik af tot dholor (ongeveer één uur n.m.) blijven nagenoeg alle santri's in de pondoks en wijden zich hoofdzakelijk aan de studie, en na het dholorgebed gaan zij uit om brandhout te sprokkelen, visch te vangen enz. Goed beladen met drooghout, visch enz. komen zij tegen drie uur of half vier thuis en beginnen dan weer te koken. Na den maaltijd gaan zij zich wasschen, terwijl de rest van den dag wordt doorgebracht met bidden en den Qoeran lezen. Tegen acht uur begeven de santri's zich ter ruste . . . .

Drie dagen in de week hebben de santri's vrij, nl. op Vrijdag en pasardagen. Op deze laatste dagen gaan zij naar de pasar om zout en andere eetwaren te bedelen, want geld hebben zij nooit bij zich. Nu tot bedelen leent hun uiterlijk zich uitstekend, hun schamele kleeren, die slechts zelden gewasschen worden, de huidziekte, waarmede nagenoeg alle santri's behebt zijn, dragen het hunne er toe bij . . . .

Alleen Wardi, om weer op hem terug te komen, kon het maar niet tot bedelen brengen; hij zelf zou het gaarne doen, maar zijn collega's maakten steeds bezwaren: hij zag er te mènaksch uit en zou dientengevolge de markt kunnen bederven. Hoe hij ook zijn best deed om dat uiterlijk te doen verdwijnen, door bv. veel mee te doen met het vangen van aal en paling in modderige sawah's, wilde het hem maar niet gelukken; slechts de huidziekte, waar hij ook naar verlangde, omdat juist de knapste santri's het meest daarmede behept waren, kreeg hij vrij spoedig.

Eens in de 5 of 6 maanden gaan de santri's naar huis, voornamelijk om nieuwe victualiën te halen. Zulks deed ook Wardi. Wat was hij in dien korten tijd veel veranderd: hij was traag en somber geworden en schuw voor allen, die tot mènaks behoorden, en minachtte alles wat strijdig was met den godsdienst. Het pasantrèn-leven had op Wardi den gewenschten invloed uitgeoefend. Doch spoedig was zijn rijk uit; hetzij door de slechte voeding of door het ongezonde wonen werd hij ziekelijk en moest op bevel zijner ouders de godsdienstschool verlaten. Vol spijt en tegenzin ging hij naar een gewone school en eenige dagen later zag men hem, geheel Europeesch gekleed, voor eene schrijftafel op een stoel zitten, bezig de Hollandsche ҫarf te bestudeeren.

Naar aanleiding van het in dl. 33 (aflevering 4) Tijdschrift B.B. opgenomen opstel *„Denkbeelden omtrent eene verbeterde bestuursinrichting"* van contr. *Couwenberg* (in een onzer vorige overzichten gereleveerd), schrijft de heer *F. S.* eenige opmerkingen; o. a. meent hij, dat de heer C. te hard oordeelde over het gehalte der desahoofden; gedurende zijn diensttijd is hem gebleken, „dat over het algemeen, de desahoofden hun onbezoldigden arbeid met veel meer toewijding verrichten dan de zooveel hooger geplaatste Inlandsche ambtenaren."

Javaansche magistraten. Onder dit hoofd schreef *Mr. C. Th. van Deventer* in *Land en Volk van* 10 en 11 Dec. 1907 een artikel, hetwelk de redactie in extenso overneemt, omdat zij ook indertijd plaats verleende aan een opstel van *Mr. W. F. Haase* in *De Locomotief* over hetzelfde onderwerp. Gelijk men weet, behoort Mr. Van Deventer tot de vóór-, Mr. Haase tot de tegenstanders in zake het bekleeden van rechterlijke ambten door Inlanders.

Verder worden in deze afl. nog gepubliceerd: de *Nadere regelen ten aanzien van de Nederlandsch-Indische Bestuurs-academie*, benevens den rooster van werkzaamheden voor den cursus 1907—1908.

En ten slotte een artikel van contr. *C. Lulofs: De domeinverklaring en hare beteekenis voor de Buitenbezittingen*, benevens als *Varia* de door de Commissie voor de *1e jaarmarkt-tentoonstelling te Semarang* vastgestelde bepalingen, welke tentoonstelling van Inlandsche land- en tuinbouw, ooftteelt, visscherij, nijverheid en kunstnijverheid van 10 t/m 18 September e.k. zal worden gehouden.

* * *

Weekblad voor Indië. jaargang 1907—1908. No. 44.

Allereerst zij melding gemaakt van *Dr. A. A. Fokker's* artikel *„Onze bruine broeder"*, waarvan wij het laatste gedeelte nogmaals letterlijk overnemen. Na eerst in zeer waardeerenden zin over de Inlanders in het algemeen te hebben uitgelaten, zegt hij:

„Ze *willen* tot ons komen, ze willen Westersche denkbeelden leeren begrijpen. Welnu, hulp daarin is noodig en nog eens noodig. Ze willen Hollandsch leeren, ze zijn trotsch als ze die taal kunnen spreken; bevorder dat, juich dat toe! En: geef hun de gelegenheid hun aanleg en begaafdheden te toonen. Dus: open hun allerlei betrekkingen, die geschikt voor hen zijn.

„Die geschikt voor hen zijn, zeg ik; want niet alle zijn het voor hen, die wèl voor Europeanen geschikt zijn. Laat ze bij het leger of de vloot gerust officier worden, laat ze arts, leeraar, ingenieur worden, sta hun toe alle mogelijke burgerlijke betrekkingen te bekleeden... behalve twee: geen besturend ambtenaar en geen rechter!

„Daarvoor acht ik ze nog niet rijp. In de eerste eeuw nog niet! En dit geldt natuurlijk evenzeer voor de niet Mohammedaansche Inlanders, voor de niet Christelijke onder hen meestal in nog sterkere mate.

„Ik hoor hevig protest — vervolgt Dr. Fokker. Ja, ja, ik weet wel, dat ik hierin afwijk van de thans gevolgde opvatting bij onze regeering. Ik kan het niet helpen, maar ik acht de oprichting der opleidingsschool voor Inlandsche rechtskundigen een zeer ontijdig plan; het lijkt me de instelling van eene Hoogere Schildersacademie in een land, waar nog niemand een teekenschool bezocht heeft, en een

Javaansche aspirant-controleur is in mijn oogen even vreemd en misplaatst als een Nederlandsche wedono het wezen zou!

„Neen, in deze twee richtingen is men schrikkelijk voorbarig, en vergeet men, dat moreele ontwikkeling geen zaak van diploma's is. Wemu, de Inlander in Ned.-Indië, behoudens de enkele honderden uitzonderingen, staat nog tegenover ons blanken als een kind van 10 of 12 jaar tegenover een volwassen man. In deze mijn uitspraak wil ik niets verachtelijks leggen: ik veracht mijn broertje ook niet, al geef ik hem mijn paard niet te berijden, of het beheer over mijn beurs, ja zelfs niet het beslissende onbeperkte toezicht over mijn bibliotheek..."

Ten slotte zegt Dr. F.: „En wie de naïeve leer huldigt: ik heb mijn bruinen broeder lief, dus stel ik hem met me gelijk in alles, die leze eens het degelijke artikel van Dr. S. R. Steinmetz in De Gids van Januari jl.: „De rassenkwestie". Wellicht wordt hij bekeerd."

Van de overige artikelen in dit no. vermelden wij nog een over *„De nieuwe minister van koloniën"*, waarin waardeerend over Min. Idenburg wordt gesproken. — *Het Padri-geweer*, door *L. C. Westenenk*. — En: *Een prettige dag te Loeboek Begaloeng* (met verschillende afb.)

In zijn rubriek *Indische omtrekken* schrijft de heer *Henri Borel* o. m. het navolgende:

„In de Indische bladen vindt men tegenwoordig advertenties van het hoofdbureau van den pandhuisdienst, om plaatsing aan te bieden voor jongelui op eene bezoldiging van *f* 100, met opklimming tot *f* 400.

Tot de vereischten behoort o. a. overlegging van een bewijs van gevolgd onderwijs in drie of meer klassen H. B. S. of wel daarmee gelijk gesteld onderricht."

Dit nu doet de heer Borel de o. i. volkomen juiste opmerking maken:

„Of die H. B. S.-kennis véél helpen zal in den pandhuisdienst? Als ik iets daarover te zeggen had, zette ik aan de pandhuizen menschen, die desnoods géén H. B. S. „algemeene ontwikkeling" (? ?, vraagteekens van den heer B.-zelven) hadden, maar echte Indische njo's en nonna's, die zèlf in kampongs en Krambangans-omgeving gescharreld hadden in kaïns, sarongs, juweelen enz., en, in plaats van H. B. S. wetenschap, *Indische warenkennis* hebben, en wel van die waren, die het méést in pand worden aangeboden. Er zijn H. B. Essers met eindexamen, die heusch geen getjapte van gebatikte kaïns kunnen onderscheiden, en geen valsche diamanten van echte, en ik ken Indische nonna's, die dit als het ware met dichte oogen kunnen vóélen, maar géén rechthoekigen van een stomphoekigen driehoek zouden kunnen onderscheiden."

De heer Borel heeft zelf 5 jaren H. B. S. enz. achter den rug, maar vreest — ten slotte — dat hij een ruïne zou zijn voor een gouvernementspandhuis en zich fabelachtig zou laten bedotten op kaïns, sarongs, juweelen, enz. enz.

* * *

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Nov. 1907.

Van tijd tot tijd vernamen we in de Indische pers geruchten, dat dit tijdschrift, waarvan reeds nagenoeg 75 deelen zijn verschenen, den strijd om het bestaan zou moeten opgeven. Als deze geruchten waarheid bevatten — en het heeft er allen schijn van, omdat in elk geval dit periodiek zeer ten achtere raakt in de geregelde verschijning — zouden we dit ten zeerste betreuren; het tijdschrift heeft een schitterend verleden achter den rug.

De voor ons liggende afl. bevat het begin van een artikel: *Nieuwe bloemen- en vruchten-variëteiten*, door *Brandts Buys*. — *Tapproeven op caoutchoucboomen in het kustgebied van Noord-Kamerun* (een vertaald opstel uit „Tropenpflanzer"). — *Over de voeding van planten door vrij in den grond levende stikstof-vastleggende bacteriën*, door *Brandts Buys*. — *Opmerkingen over den bodem en zijne behandeling bij de klappercultuur*, door *V. Lommel*. — Benevens een uit het Tijdschr. B.B. overgenomen artikel: *Agrarische aangelegenheden in de residentie Lampongsche districten*, door Contr. *E. Perelaer*.

* * *

De Indische Mercuur. 1908. No. 12.

Dr. K. W. v. Gorkom schrijft in dit nummer een artikel: *Burgerlijke Veeartsenijkundige dienst in N. O. Indië*, dat heel wat meer geeft dan de titel zou doen vermoeden. Vervolgens bevat dit nummer het verslag eener voordracht van den heer *Stork*, getiteld: *Burma. Iets over Land, Volk en Handel*. Daarna een uittreksel der rede van den heer *W. de Jongh* in het Indisch Genootschap over: *„Ned.-Indië als tinproducent ten opzichte van de wereldmarkt"*, benevens het naar aanleiding dier rede in het Handelsblad gepubliceerde ingezonden stuk van den heer P. H. Bicker, tinmakelaar te Amsterdam. Overigens de gewone rubrieken, als: *Kultuur-berichten*; *Kleine Mededeelingen*; *Financieële berichten en verslagen*. Enz.

* * *

Archief voor de Java-suikerindustrie, 1908. No. 2.

We vonden hierin 2 oorspronkelijke verhandelingen, nl.: *Onderzoek over het neerslaan in suikerhoudende vloeistoffen met azijnzuurlood in alkalisch medium, vooral in verband met de daarin aanwezige rietsuiker*, door *J. J. Hazewinkel*; en *De qualiteit der Java-suiker*, door *J. Sauer*.

De Ingenieur. 1908. No. 13.

De uitdieping van het Westgat van Soerabaja wordt besproken door *W. B. van Goor*, terwijl de ingenieur *Jhr. J. C. van Reigersberg Versluys* eene aanvulling geeft op zijn verhandeling in de Ingenieur van 29 Februari No. 9, getiteld: *Aanteekeningen betreffende spoorweg-aanleg in Suriname.*

Het Nederlandsche Zeewezen. 1908. No. 6.

Dit nummer bevat het vervolg van het van aardige kiekjes voorziene artikel: *Met Hr. Ms. Hertog Hendrik naar Celebes en de Molukken.*

* * *

Ten slotte ontvingen wij sedert het vorig overzicht de navolgende afzonderlijke werken:

De Staatsexploitatie in de houtvesterijen, door *H. W. A. van den Wall Bake*, uitgegeven bij J. H. de Bussy, een antwoord inhoudend aan den heer A. E. J. Bruinsma op zijn artikel in de Sept.-aflevering van het Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw, getiteld: „De rechtstreeksche geldelijke uitkomsten van de Staatsexploitatie in de Houtvesterijen, vergeleken met die, verkregen door de exploitatie door tusschenkomst van aannemers in de Boschdistricten.

Jaarverslag van het Algemeen syndicaat van suikerfabrikanten op Java over 1907. Soerabaia, H. van Ingen. 1908. gr. 8o.

Communicatie der stad Samarang met hare reede en de gelegenheid tot ontlossing van invoer-goederen, door J. Scheltema de Heere. Samarang, G. C. T. van Dorp & Co. 1908. 8o.

Reeds zeer lang geleden moet die verbinding te wenschen hebben overgelaten — zegt schr. — De te Brielle in 1809 geboren, in 1895 te Samarang overleden gepensioneerde landmeter Soll, was voor zeeofficier opgeleid, verliet echter als adelborst den dienst en bekwaamde zich toen in Holland als landmeter voor Ned.-Indië. Na zijn diploma als zoodanig behaald te hebben, verzocht hij wegens particuliere redenen zijn vertrek herwaarts ongeveer zes maanden te mogen uitstellen, doch op het rekwest werd afwijzend beschikt, omdat te Samarang opmetingen voor een havenkanaal moesten gedaan worden en de Indische Regeering op spoedige uitzending van personeel aangedrongen had.

Na deze — zeker teekenende inleiding — geeft schr. een overzicht, hoofdzakelijk ontleend aan de notulen der in 1852 opgerichte Handelsvereeniging te Samarang van het „verloop van eene aangelegenheid, die reeds sedert zeer langen tijd aan allen, die met handel en scheepvaart te dezer stede iets uitstaan gehad hebben, veel zorg, verdriet en geldelijk verlies heeft berokkend en sedert zoo genoemen tijd steeds meer en meer om verbetering roept."

Uit het slot van dit overzicht zien wij, dat op 7 Juni 1907 voor de zooveelste maal eene commissie werd benoemd „om de Samarangsche Boombelangen rechtstreeks voor te dragen bij den Landvoogd, in de hoop, dat de Boomtoestanden te Samarang eindelijk eene grondige verbetering mogen ondergaan." Het resultaat dier commissie vermeldt schr. niet.

Vervolg opgave der bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeskamer, Heulstraat 17, Den Haag.

De Javabode t/m 4 Maart 1908;
Het Bataviaasch Nieuwsblad idem;
Het Nieuws v/d Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost idem;
Het Soerabajaasch Handelsblad t/m 3 Maart;
De Ind. Mercuur No. 13;
De Ind. Financier No. 45.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 28 Febr. 1908.

Ordonnantiën, enz.

Dit nummer bevat de ordonnantie tot wijziging van de vrijstellingen van de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten der Inlandsche bevolking op Java en Madoera.

Id. van de Vreemde Oosterlingen in de bezittingen buiten Java en Madoera.

Id. der bevolking in het gouv. Atjeh en Onderh., de Gajo- en Atlaslanden uitgezonderd.

Id. der bevolking in het gouv. Sumatra's Westkust en in de res. Tapanoeli en Djambi.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, een jaar verlof naar Europa, aan den opzichter der 2e kl. B. O. W., F. A. Westerbeek; den stationschef 3e klasse S.S. op Java, W. Venema; den opzichter 2e kl. B. O. W., H. C. van der Veen; den controleur B.B., G. Oostenbroek; den opzichter 1e kl. B. O. W., J. G. Westenberg; den commies S.S. op Java, A. J. ten Brink; den referendaris bij het D. v. F., J. C. E. Mulock Houwer; den godsdienstleeraar te Malang, P. van den Bos;

wegens ziekte, 2 jaar, aan den opzichter 3e kl. B. O. W., L. G. Onrust.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de resident van Riouw en Onderh., W. A. de Kanter; de tijdelijk waarnd. ingenieur 1e kl. Mijnwezen, P. J. Jansen; de predikant te Poerworedjo, A. Steehouwer; de Inl. arts te Batavia J. R. Pello; het lid van de K. v. K. te Makassar W. P. de Jong; de ass.-resident der Noorderdistricten (Celebes) E. E. Klerks.

Benoemd: tot tijd. commies bij den insp. pandhuisdienst A. A. C. Kuipers; tot opzichter 1e kl. B. O. W., de ambtenaar van buitenl. verlof terugverwacht, J. Vreedenburgh; tot opzichter-machinist 2e kl. S.S. op Java, C. B. W. H. E. Jahn; tot adsp.-controleur B.B., G. H. de Man; tot stationschef 2e kl. S.S. op Java, J. E. Swartz.; tot notaris-vendumeester te Koeta-Radja W. Lammers; tot 2en commies bij het D. v. J., J. Th. Toorop.

bij B. O. W.: tot hoofdcommies W. H. Leidelmeijer; tot 2en commies A. L. van Wijngaerdt; tot tijd. 2en commies M. J. Schram.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de wedono van Bawean, Raden Djojokoesoemo.

Benoemd: tot wedono van Porong, Raden Kromo Adi Widjojo; van Djombang, Raden Djojosoebroto; van Djaboeng, Raden Kromodiwirjo; tot Inl. officier van Justitie bij den Landraad te Djambi, Soetan Aboe Bakar galar Soetan Pangeran; bij den Landraad te Amboina A. D. Tuwankotta; bij den Landraad te Benglalis Mohamad Sjarif galar Bagindа Sorimoelia.

Geplaatst: in de res. Banjoemas de adsp.-contro- A. M. van der Elst.

Benoemd: tot onderwijzer 2e kl. G. Pol en geplaatst te Batavia; tot onderwijzer 3e klas A. de Koning en geplaatst te Meester-Cornelis.

Departementen van Oorlog en Marine.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa, aan den 1en luitenant der inf. J. van Holst Pellekaan.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de ritmeester der cavalerie J. Th. van Maren; de commissaris van het loodswezen te Soerabaja J. F. Bolman.

Benoemd: tot havenmeester te Batavia H. A. Tadema Wielandt; te Soerabaja W. N. A. F. K. v. Nassau.

Belast: met de betrekking van onderhavenmeester te Soerabaja de 1e stuurman bij de gouv. marine J. W. Tissot van Patot.

* * *

Uit de Javasche Courant van 3 Maart 1908.

Ordonnantiën enz.

Dit nummer bevat o. m. de ordonnantie, bepalingen bevattend om de pacht en bereiding van opium in het klein in de res. Westerafd. van Borneo, voor het tijdvak van 1 April 1908 t/m ultimo Maart 1809, onder de hand af te staan. In verband met 't voornemen om in gemelde residentie de exploitatie van het opiummiddel in eigen beheer te nemen.

Voorts de ordonnantie, wijziging brengende in bijlage I (samenstelling Genietroepen) der vastgestelde Regeling van den overgang, in geval van oorlog met een buitenlandschen vijand, der organisatie van het leger in Ned.-Indië op voet van vrede tot die op voet van oorlog.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens ziekte, één jaar verlof naar Europa, aan den ambt. op wachtgeld G. A. van Drunen, laatstelijk contr., en aan den directeur der zoutverpakking S. J. Veenstra; wegens langdurigen dienst aan den contr. B. B., C. Lulofs, en aan den opzichter B. O. W. 2e kl., J. A. Overdorp; wegens dringende redenen, zes maanden, aan den ingenieur B. O. W., Ch. G. Cramer.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de architect B. O. W., J. C. W. F. Ditmarsch; de zoutverkooppakhuismeester te Tjikatomas, Mas Wangsadisastra en de gecommitteerde voor den inkoop van beskoffie, Raden Djajawinangoen.

Gesteld: ter beschikking van den Dir. van justitie, Mr. G. Feenstra.

Benoemd: tot secretaris der res. Samarang, de contr. B.B., E. A. G. J. van Delden; tot adsp.-ingenieur bij den post- en telegraafdienst P. Draijer; tot lid van den gemeenteraad van Padang, Mohamad Saleh galar Bagindo nan Poetih; tot ass.-resident van Mataram de contr. B.B., G. Th. Stibbe; tot ass.-resident-secretaris van Pekalongan de contr. B.B., H. Selleger; tot ass.-resident van Pandeglang de contr. B.B., H. Th. Kal.

tot voorzitter van den landraad van Poerwakarta en Batavia Mr. J. Ph. Gooszens; te Modjoagoeng Mr. A. A. van Schuijlenburgh; te Loemadjang Mr. E. E. G. Joakim; te Sindjai enz. Mr. Dr. M. A. G. Harthoorn.

Departementen van Oorlog en Marine.

Verleend: zes maanden verlof naar Europa, aan den 1en luit. der inf. J. F. den Ouden.

Geplaatst: bij het rechterhalf 15e bat, de 2e luit. der inf. W. H. van Pesch; bij het 18e bat. de kapitein H. W. de Back.

Overgeplaatst: bij 't 20e bat. de kapt. W. Beyerinck; bij het garnizoensbat. van Amboina en Ternate de 1e luit. J. G. G. Bruseker; id. der Z. en O. afd. van Borneo de 2e luit. W. v. d. Poel; bij het 16e bat. de 1e luit. A. F. J. Baptist; naar Makassar de 2e luit. H. J. A. D. Veerhoeven; naar Wattan Soppeng de 2e luit. H. G. Brandon; naar Pangkadjene de 2e luit. P. W. M. Weber; naar de Toradjalanden de 1e luit. W. F. Engelhart; naar Paré-Paré de 1e luit. M. van Kooten; naar Bandoeng de 1e luit. der art. J. H. Döbken; naar Padang de 1e luit. der genie Ch. P. Schoemaker; naar Tjimahi de 1e luit. der genie S. van Exter.

Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa aan den loods te Soerabaja, S. Lemstra.